

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 11. januarija 1895.

Politiški oddelek.

Državna gimnazija,

Pod tem naslovom priobčil je v dunajskem „Vaterlandu“ odličen konservativen politik dva članka. Odkritosrčno moramo reči, da se z načeli v teh dveh člankih razvitimi se do malega vjemamo, ali način, kakor jih je razvil, je pa tak, da ni misliti, da njegovi nasveti imeli kaj vspeha.

V uvodu zagovarja nemški poslovni jezik v Avstriji. S tem bi nekako rad opravičil izključno nemški notranji jezik v Avstriji. Vidi se mu pri tem, da ga vodi nemško-narodna tendenca. Nemški notranji jezik v Avstriji še ni nikdar veljal, kajti v Galiciji imajo poljskega, v nekaterih južnih deželah pa italijanskega. Vsako razširjenje nemščine bi moralo vzbuditi le nevoljo. Naravnost razžaljivo je pa, da hoče dotični člankar opravičiti svojo zahtevo s tem, da imajo Angleži in Francozi v vseh svojih kolonijah tudi le angleški in francoski poslovni jezik. Češka na pr. se pač ne sme primerjati z Indijo ali Algierom, Čehi ne s kakimi Malajci ali Kabili. Že dober okus zahteva, da se ne delajo take primere.

Že ta uvod kaže, da je konservativni politik imel le namen spregovoriti jedno besedo v prid germanizaciji. To je že vidno iz tega, da govori le o čeških in moravskih gimnazijah, in le na teh zahteva, da bi se gledalo, da bi učenci znali oba deželna jezika. Bilo bi pač tudi ravno tako pravično, da bi se oziralo tudi na druge dežele, recimo na Šlezijo in na slovenske pokrajine.

„Vaterland“ priporoča, da bi se na vseh srednjih šolah drugi deželni jezik učil kot obvezni predmet. S tem se mi popolnoma vjemamo, ali to mora veljati za vse jezike in vse šole. Po mnenji člankarja, moralo bi se pri pouku gledati bolj na praktično uporabo jezika, in da naj bi učil vsak jezik učitelj, kateremu je dotični jezik materni, ki bi pa moral že znati za potrebo tudi drugi deželni jezik. V čeških šolah bi tako Nемец poučeval

nemščino, v nemških kak Čeh češčino. Na visokih šolah bi pa slušatelji tudi morali nekaj predmetov učiti se v drugem deželnem jeziku, da bi neposled bili dosti večji obeh deželnih jezikov za delovanje v šoli in uradu.

Vsi ti nasveti so prav lepi, a vendar mi Slovani poprej ne moremo dosti o njih razpravljati, da se nam dovoljijo srednje šole v maternem jeziku. Pred vsem je treba, da v Šleziji, na Štajarskem, Koroškem, Kranjskem in Primorskem dobimo slovanskih srednjih šol. Če se to stori, potem smo prepričani, da se tudi Čehi na Moravskem in Češkem ne bodo ustavljali obvezni nemščini.

Na Slovenskem se bi po teh načelih moralo v vseh razredih gimnazije predavati v slovenščini v oddelkih za Slovence razen nemščine, na oddelkih za Nemce pa v nemščini, izimši slovenščino. Pri drugem deželnem jeziku bi se namreč gledalo na to, da bi se ta jezik tudi rabil za razlaganje. Seveda, dokler bodo pa le obligatno nemščino samo rinili v češke srednje šole, drugod pa le varovali nemške prednosti, [Slovani v take nasvete ne morejo imeti nobenega zaupanja, ker vidimo, da je pred vsem namen le germanizacija. Na podobnem polovičarstvu so se razbile dunajske punktacije in se bodo tudi „Vaterlandovi“ nasveti o državni gimnaziji.

Če pa Nemci hočejo odkritosrčno take uredbe, ki bi po vseh deželah omogočile na srednjih šolah, se priučiti družemu deželnemu jeziku, potem pač Slovani tudi ne bi ugovarjali, ako bi se poleg nemščine predava še kak drug predmet v nemščini v višjih razredih, ko bi bilo to potrebno za priučenje nemščine na srednjih šolah.

Slovenci bi pa niti ne zahtevali, da se mora v nemških krajih Koroškega ali Štajarskega tudi na srednjih šolah učiti slovenščino, zadovoljni bodemo povsem, da se le v gimnazijah na slovenski zemlji osnujejo vsi učni zavodi na tej podlagi. Nekoliko težavno bi pač bilo na Primorskem, če mislimo, da bi se tudi tukaj našel kak način, da bi se v srednjih šolah bilo moč priučiti deželnih jezikov. Ko bi drugače ne bilo moč, naj bi se pa

pouk v grščini nekoliko skrčil, sicer se pa tudi v Nemčiji učita po dva novejša jezika na gimnaziji in bi tudi na Primorskem bilo moč se naučiti slovanščine, italijanščine in nemščine, poslednjo iz skupnih državnih ozirov.

Nemški konservativni list tudi svetuje, da bi otroci že iz ljudskih šol prinesli nekoliko znanja družega deželnega jezika v srednje šole. Priporoča v ta namen, da bi otroke pošiljali iz slovanskih krajev v nemške kraje, iz nemških pa v slovanske v šolo. Če tudi se je morda to nekdanj praktikiralo, vendar po našem mnenju za sedanj čas ne ugaja. V ljudskih šolah se mora poduk vršiti na podlagi materinščine, drugače ne dosega svojega namena. Sedaj se v ljudski šoli otroci morajo marsikaj učiti, kar nekdanj ni bilo treba in torej ne morejo prejšnje razmere biti za nikako merilo. Tudi bi tako pošiljanje otrok v oddaljene kraje šolanje jako podražilo. Sicer je po Slovenskem že v tem oziru preskrbljeno, ker se na večrazrednicah uči že tudi nemščina, sicer bi pa pač tudi brez tega znanja z intenzivnejšim učenjem tudi se učenci že priučili tega jezika.

V vsem moramo reči, da nas nasveti tega konservativnega politika jako vesele, da se le pokaže resna volja jih izvesti v vseh meševitih deželah, ne pa samo ondu, kjer bi utegnilo to biti le Nemcem, ali pa nemščini v korist. Ako se bode pa drugače postopalo, pa Slovani taki prevstroji ne morejo skazati nobenega zaupanja in bodo zadela na nepremagljive težave. Misel, da je Avstrija nemška država se mora opustiti, po tem se bode že našel pot iz nasprotstva raznih narodnostih; dokler se bode pri vsem le na to gledalo, kako bi se le utrdilo prvenstvo Nemcev, tako dolgo je pa zastoj vsako prizadevanje pomiriti avstrijske narode.

Politični pregled.

Deželni zbori. — Koroški deželni zbor je takoj v začetku zborovanja pokazal svoje pravicoljubje. Slovenskega poslanca Einspielerja zopet niso izvolili v noben odsek, Muri je pa voljen v dva manj važna odseka, kjer ne bode imel dosti priložnosti za uspešno delovanje v nobenem oziru. V češkem in koroškem deželnem zboru se je od nemškonarodne strani sprožila misel, da se vpeljejo v kmetskih občinah neposredne volitve, kar bi pač bilo jedino prav. Volitve po volilnih možeh so vsekako nekaj poniževalnega za kmete. Češki deželni zbor je pa že v prvem branji zavrgel Vašatyjev predlog, da bi za volitev načelnikov okrajnim zastopom ne bilo potrebno cesarskega potrjenja. V dolnjeavstrijskem deželnem zboru je bila burna seja, ko je od strani protisemitov se predlagalo, da se ponižajo preskrbninski stroški v dunajskih bolnicah z 1 gld. 20 kr. na jeden goldinar, kot so bili poprej. Pri tem so pa protisemitje bili jeli napadati dunajsko vseučilišče, katero se vedno bolj požiduje Židovske profesorje je pa zagovarjal rektor Müller, pa ne posebno srečno Lueger ga je posebno hudo obdelal, da se katoliški duhovnik Müller poteguje za židovski značaj vseučilišča. Židovski listi pa sedaj rektorju slavo pojo in hvalijo njegovo pravičnost in učenost. Označljivo za sedanj položaj je pa tudi, da se tudi v tem slučaju posebno vjemajo z židovskimi liberalci nemški konservativci in mahajo po protisemitih, kateri so bili tako predrzni, da so se celo proti duhovniku upali braniti katoliški značaj dunajskega vseučilišča. — V gališkem deželnem zboru so Ru-

muni predlagali znatno razširjenje volilne pravice. Njih predlog pa nima dosti upanja da bi bil vsprejet, če tudi ga podpirajo nekateri liberalnejši Poljaki. Mnogo deželnih poslancev se namreč boji za svoje mandate.

Slovenščina v Gradci. — Lani je štajarski deželni zbor bil sklenil, da bi se na deželni realki v Gradei začela poučevati tudi slovenščina. Gospodje namreč začenjajo spoznavati, da brez znanja slovenščine ne bode mogoče poslovati mej štajarskimi Slovenci. Ta sklep pa vendar ni imel nobenega uspeha, kakor razvidimo iz poročila deželnega odbora. Ondu se namreč poroča, da Gradec ni pravi kraj za slovenski pouk, kajti vsi dijaki se rajši uče angleščine nego slovenščine. Mi se temu ne čudimo. Nemški listi so razkričali slovenski jezik za barbarsk in torej ni čuda, če nemška mladina zanj nima simpatij. Sicer je pa za Nemce tudi ložja sorodna angleščina, nego pa slovenščina. Sklep deželnega zbora torej ne bode imel zaželenega uspeha in Nemci ne bodo še mogli povsod izpodrivati Slovencev. Gospodje se bodo le mogli sprijazniti z mislijo, da se na Slovenskem morajo nadaljevati slovenski uradniki, kajti Slovenci hočemo vedno odločneje zahtevati, da mora vsak uradnik na Slovenskem biti tudi slovenščine zmožen.

Ogersko. — Sedaj še nimajo ministerstva. V soboto se je cesar povrnil v Budimpešto in začele so se znova avdi-jence in ban je dobil nalog, da sestavi novo vlado, kar mu pa ne gre posebno gladko. Liberalna stranka mu nič prav ne zupa. Boji se namreč, da bi ne začel kake drugačne politike, skrajna levica mu bode pa napovedala najhujši boj. Narodna stranka najbrž ne bode podpirala nove vlade. Zaradi tega se najbrž nova vlada ne bode mogla dolgo obdržati. Prišlo bode kmalu do daljše premembe, ki se pa ne ve, na katero stran se obrne, dobe li liberalci zopet prejšnjo veljavo, ali pride kaka konservativna stranka na površje. Skoro bi pa rekli, da je prvo verjetnejše, ker ogerski konservativci ne kažejo nobenega posebnega življenja.

Katoliška stranka na Ogerskem. — Na Ogerskem se snuje neka katoliška stranka, in se je objavil že nekaj njen program. Za nas je najvažnejše to, kako politiko se bode držala v narodnem oziru. Reči pa moramo, da njen program baš v tem oziru dosti dobrega ne obeta. Govori se res nekaj o tem, da se bode ozirala tudi na druge narodnosti, a naglašava se posebno prvenstvo madjarščine. S tem je pa dosti povedano. Pomadjarjevalo se bode, če pride katoliška stranka na krmilo, ravno tako kakor se sedaj. Drugače tudi ni pričakovati, ker se že sedaj po Ogerskem razširja madjarizacija tudi po šolah, katere vzdržujejo škofje. Zato se bodo pa ogerski Slovani morali le samostojno organizovati in nobeni madjarski stranki delati tlake. Novi katoliški stranki bodo morali dati naravnost razumeti, da jo bodo podpirali jedino, če se postavi na stališče narodne enakopravnosti.

Bolgarija. — V smislu sklepa, katerega je storilo so-branje glede pomiloščenja političnih zločincev, vrnil se je Cankov v Bolgarijo, oziroma izpustil iz zaporu Karavelov. Cankovu so se peljali prijatelji s separatnim vlakom do bolgarske meje nasproti. — Vojno sodišče je pričelo zadnji čas preiskovati stvar o umoru finančnega ministra Belčeva in preiskava je napravila sum na Stambulova. češ, da je ta posredno ali neposredno kriv umora. Preiskovalni sodnik je izdal ukaz, naj se Stambulov zapre, toda mestni načelnik Marinov je za zdaj preprečil izvršitev posredovanjem vojnega ministra in diplomacije.

Rusija. — Car Nikolaj II. je poveril posebno komisijo, da napravi načrt zakona, vsled katerega, naj bi se položaj onih, ki so administrativno poslani v Sibirijo, in onih, ki imajo ondi pretrpeti kazni, znatno zboljšal. — Poroča se, da je varšavskim oblastim došlo povelje, da je na postajah zopet obesiti poljske napise, koje je dal sneti prejšnji guverner general Gurko. Razpuščena poljska kmetijska družba se zopet osnuje in pomiloste se oni, ki so bili obsojeni povodom slav-